

गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्

इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभिर्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत् ॥ ३.०३६.०१

इमाम्- एतम्। सु- सुष्टु। प्रभृतिम्- प्रकर्षभरणम्। सातये- लब्धये। धाः- धारय। शश्वच्छश्वत्- सर्वदा। ऊतिभिः- रक्षाशक्तिभिः। यादमानः- याचमानः। यः। महद्भिः। कर्मभिः। सुश्रुतः- सुष्टु श्रुतः। भूत्- अभूत्। सुतेसुते- प्रतिरसनिष्पादनम्। वर्धनेभिः- वर्धकैर्मन्त्रैः। ववृधे ॥१॥

इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः।

प्रयम्यमानान्प्रति षू गृभायेन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः ॥ ३.०३६.०२

येभिः- यैः। वृषपर्वा- वर्षकाङ्गः। विहायाः- दाता। भूः- इन्द्रो दीप्तो भवति। ते। प्रदिवः- द्युतिषु। विदानाः- लब्धाः। सोमाः- रसाः। इन्द्राय- परमेश्वराय कल्पिताः। प्रयम्यमानान्- नियमितान्। सु- सुष्टु। प्रति गृभाय- प्रतिगृहीष्व। इन्द्र। वृषधूतस्य- निष्पन्नम्। वृष्णः- वर्षकं रसम्। पिब- अनुभव ॥२॥

पिबा वर्धस्व तव घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे।

यथापिबः पूर्व्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान् ॥ ३.०३६.०३

इन्द्र- परमेश्वर। पिब- अनुभव। वर्धस्व। इमे- एते। प्रथमाः- मुख्याः। सोमासः- रसाः। तव- ते। सुतासः- निष्पन्नाः। इन्द्र। यथा। पूर्व्यान्- पूर्वं कल्पितान् रसान्। अपिबः- अन्वभवः। एव- तथा। पन्यः- स्तुत्यः सन्। अद्य- इदानीमपि। नवीयान्- अभिनवान् रसान्। पाहि- अनुभव ॥३॥

महाँ अमत्रो वृजने विरप्स्युग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः।

नाह विव्याच पृथिवी चनैनं यत्सोमासो हर्यश्चममन्दन् ॥ ३.०३६.०४

महान्- महात्मा । अमत्रः- शत्रुबाधकः । वृजने- युद्धे । विरप्शी- आह्वाता । उग्रम्- उद्गूर्णम् ।
शवः- बलम् । धृष्णु- धर्षकम् । ओजः- तेजः । पत्यते- सरति । एनम्- एतमिन्द्रम् । पृथिवी ।
चन- अपि । न । विव्याच- व्याप्नोति । सोमासः- रसाः । हर्यश्वम्- प्राणाश्वयुक्तमिन्द्रम् । अमन्दन्-
अतर्पयन् ॥४॥

म॒हाँ उ॒ग्रो वा॒वृधे वी॒र्या॑य॒ स॒माच॑क्रे वृ॒षभः॑ का॒व्ये॑न ।

इन्द्रो॑ भ॒गौ वाज॑दा अ॒स्य गा॒वः प्र जा॑यन्ते दक्षि॒णा अ॒स्य पूर्वीः॑ ॥ ३.०३६.०५

महान्- महात्मा । उग्रः- उद्गूर्णः । वीर्याय- पराक्रमाय । वृधे । वृषभः- वर्षकः । काव्येन-
सूक्ष्मदर्शनेन । समाचक्रे- वीर्याणि सम्यगकरोत् । इन्द्रः- परमेश्वरः । भगः- सौभाग्यवान् । अस्य-
एतस्य । गावः- रश्मयः । वाजदाः- बलदाः । अस्य- एतस्य । पूर्वीः- प्राचीनाः । दक्षिणाः-
शक्तयः । प्र- प्रकर्षेण । जायन्ते- उत्पन्ना भवन्ति ॥५॥

प्र यत्सिन्ध॑वः प्र॒स॒वं यथा॑य॒न्नापः॑ स॒मुद्रं॑ र॒थ्ये॑व जग्मुः ।

अत॑श्चि॒दिन्द्रः॑ स॒द॒सो वरी॑या॒न्यदी॑ सोमः पृ॒णति॑ दु॒ग्धो अंशुः॑ ॥ ३.०३६.०६

यथा । प्रसवम्- यथाकामम् । सिन्धवः- नद्यः । प्र- प्रकर्षेण । आयन्- गच्छन्ति । आपः-
उदकानि । रथ्येव- रथिन इव । समुद्रम्- सागरम् । जग्मुः- यथा अगच्छन् । तथा । इन्द्रो यः ।
अतः- अस्मात् । सदसः- अन्तरिक्षात् । वरीयान्- श्रेष्ठः । ईम्- तम् । दुग्धः- निष्पन्नः । अंशुः
सोमः- रसः । पृणति- प्रीणयति ॥६॥

स॒मुद्रे॑ण॒ सिन्ध॑वो॒ याद॑माना॒ इन्द्रा॑य॒ सोमं॑ सु॒षुतं॑ भ॒रन्तः॑ ।

अंशुं॑ दु॒हन्ति॑ ह॒स्तिनो॑ भ॒रित्रै॑र्म॒ध्वः पुन॑न्ति॒ धार॑या प॒वित्रैः॑ ॥ ३.०३६.०७

सिन्धवः- नद्यो यथा । समुद्रेण- समुद्रसङ्गमं याचन्ते तथा । यादमानाः- याचमानाः । इन्द्राय-
परमेश्वराय । सुषुतम्- सुष्ठु निष्पन्नम् । सोमम्- रसम् । भरन्तः- धारयन्तः । हस्तिनः-

शोभनहस्तोपलक्षितशोभनकर्मोपेताः । भरित्रैः- भरणसाधनैः । अंशुम्- रसम् । दुहन्ति-
निष्पादयन्ति । धारया । मध्वः- मधुरान् रसान् । पवित्रैः- शुद्धभावनाभिः । पुनन्ति ॥७॥

हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सर्वना पुरूणि ।

अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम् ॥ ३.०३६.०८

सोमधानाः- रसधारकाणि । कुक्षयः- इन्द्रहृदयानि । हृदा इव भवन्ति । पुरूणि- बहून् । सवनानि-
रसान् । ईम्- एषः । सम्- सम्यक् । विव्याच- व्याप्नोति । इन्द्रः- परमेश्वरः । प्रथमा- मुख्यानि ।
अन्ना- हव्यानि । व्याश- विशेषेण बभक्ष । वृत्रम्- आवरणम् । जघन्वान्- बिभेद । सोमम्- रसम् ।
अवृणीत- अवृणोत् ॥८॥

आ तू भर माकिरेतत्परि षाद्विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।

इन्द्र यत्ते माहिनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्वर्यं प्र यन्धि ॥ ३.०३६.०९

आ भर- आवह । एतत्- एतां सम्पदम् । माकिः- को वा । परि षात्- प्रतिबाध्य तिष्ठेत् । त्वा-
भवन्तम् । वसूनां वसुपतिम्- सम्पत्पालकम् । विद्म- जानीमः । इन्द्र- परमेश्वर । ते- तव ।
माहिनम्- महिमोपेतम् । दत्रम्- दानम् । यदस्ति । तत् । अस्मभ्यम्- नः । हर्यं- प्राणाश्चसम्पन्न ।
प्र यन्धि- प्रयच्छ ॥९॥

अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषिन्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरैः ।

अस्मे शतं शरदौ जीवसे धा अस्मे वीराञ्छ्वत इन्द्र शिप्रिन् ॥ ३.०३६.१०

मघवन्- सम्पद्वन् । ऋजीषिन्- आर्जवसम्पन्न । इन्द्र- परमेश्वर । अस्मे- अस्मै । विश्ववारस्य-
सर्वैर्वरणीयम् । भूरैः- प्रभूतम् । रायः- दानयोग्यधनम् । प्र यन्धि- प्रयच्छ । अस्मे- अस्मै । जीवसे-
जीवनाय । शतं शरदः । धाः- देहि । इन्द्र । शिप्रिन्- शोभननासिकोपलक्षितप्राणयुक्त । शश्वतः-
प्रभूतान् । वीरान् । धाः- यच्छ ॥१०॥

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्॥ ३.०३६.११

पूर्वं व्याख्यातम् ॥११॥

Dr. Rangraji